

FEMINISTISEN MAAILMANPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN ESIINTULO

Elina Penttinen

Kantola, Johanna & Valenius, Johanna (toim.) 2007. *Toinen Maailmanpolitiikka. 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 342 s.

On kevät 2007 ja Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksella on juhlat. Juhliden syynä on kansainvälisen politiikan tieteenalan professori Vilho Harlen uraa juhlistava seminaari. Puhujia on kutsuttu käsittelemään ajankohtaisia aiheita ja viimeisintä tutkimusta Professori Harlen uraa kunnioittaen. Ja miltä tilaisuus näyttääkään (silminnäkiäjien kertomaa). Tilaisuuden avaavat tärkeän olisina (nuorehkot) herrashenkilöt ja puhujiksi ja kommentoijiksi esiin astuu toinen toisensa perään heidän kutsumiaan (mies)tutkijoita kertomaan kuulijoille kansainvälisen politiikan tutkimuksen kuumimmat tulokset. Puhujien joukossa tai kommentoijina ei ole yhtään naista. Naisen paikka on yleisössä, kuulijana ja kuuntelijana, puheen objektina. Nainen on yleisössä kuuntelemassa, kun mies puhuu miehelle siitä, mitä kansainvälinen on. Kun miesten piiri tulee julkiseen tilaan juhlimaan miestä, naiselle lähetetään sähköpostia ja hänet kutsutaan yleisöön katsomaan ja kenties oppimaan jotain siitä mitä kansainvälinen politiikka on.¹

Juhlaseminaarin organisoijille feministin ”unohtaminen” ja naisten puheen

poissulkeminen on ongelmallista, sillä feministinen suuntaus kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ja käytännön kansainvälisessä politiikassa on jo valtavirtaa. Tästä kertoo se, että suurinta kansainvälisten suhteiden tutkimuksen organisaatiota *International Studies Association* (ISA) johtaa tällä hetkellä feministi ja nainen J. Ann Tickner² ja se, että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 *Naiset Rauha ja Turvallisuus* on otettu vakavasti niin Euroopassa kuin muuallakin maailmassa kriisinhallintaan ohjaavassa politiikassa. Erikoista naisten unohtaminen professori Harlen juhlaseminaarista on se, että Harle itse on puhunut vahvasti feministisen kv-politiikan tutkimuksen puolesta. Jostain syystä se ei ollut seminaarin organisoijille juhlan aihe.

Tällaisessa ajassa ja paikassa, tilassa ja tilanteessa tapahtuu jotain muutakin, nimittäin historiallinen suomenkielinen feministisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen esiintulo. Keväällä 2007 julkaistiin Johanna Kantolan ja Johanna Valeniuksen toimittama *Toinen maailmanpolitiikka*. Se on ensimmäinen suomenkielinen feministisen kansainvälisen politiikan oppikirja, tai maailmanpolitiikan oppikirja, sillä Suomessa ei vallitse yhteneväistä käytäntöä tieteenalan (*International Relations* tai IR) nimestä kuten kirjan johdannossakin tulee mainituksi.

1 Katso myös Irigarayn käsitys professorin ja naisopiskelijan suhteesta esseessä Irigaray, Luce 1985: ”Frenchwomen”, stop trying. Teoksessa Irigaray, Luce: *This Sex Which Is Not One*. Cornell University Press, Ithaca, N.Y., 198–204.

2 Professori J Ann Tickner, School of International Relations, University of Southern California, USA. Prof Tickner on *International Studies Association* -järjestön johtaja. ISA:an kuuluu 80 eri maata ja yli 3000 jäsentä.

Feministisen kv-politiikan tutkimuksen ensimmäisiä kysymyksiä oli ”Where are the women in International Relations?” Cynthia Enloe otti käyttöön feminismin perusteisiin ”henkilökohtainen on poliittista” ja osoitti miten kansainvälinen on henkilökohtaista. *Toinen Maailmanpolitiikka* tunnustaa Enloen perinnön feministisen kansainvälisen politiikan uranuurtajana, mutta jatkaa vielä osoittamalla, missä tämän päivän feministinen tutkimus ja feministitutkijat ovat. Kirja osoittaa, että tämän päivän kv-politiikan feministinen tutkimus liikkuu rennosti naistutkimuksen monimuotoisuudessa ja rakentaa itsevarmasti uutta kansainvälisen politiikan tutkimusta purkaen alan valtavirran maskuliinista hegemoniaa.

Kuten kirjan nimikin jo kertoo, siinä käsitellään ”toista” maailmanpolitiikkaa. Toiseus viittaa tietenkin Simone De Beauvoirin ”toinen”-käsitteeseen, jonka mukaan nainen on toinen suhteessa mieheen, miehisestä määrittelystä käsin tarkasteltuna. *Toinen Maailmanpolitiikka* on siten toiseuden merkitsemä, mutta tämä toiseus ei ainoastaan ole suhteessa valtavirran kv-politiikan tutkimukseen, vaan myös toiseutta suhteessa angloamerikkalaiseen feministiseen kv-politiikan tutkimukseen ja miksei myös naistutkimukseen Suomessa. Feminististä tutkimusta on ollut kansainvälisen politiikan tieteenalalla jo 1980-luvulta lähtien. Feministisen tutkimuksen huomioiminen angloamerikkalaisessa kv-politiikan tutkimuksen valtavirrassa on kuitenkin ollut hidasta ja suomalaisessa kontekstissa erityisen hidasta. Toisaalta feminististä kv-politiikan tutkimusta ei ole huomioitu naistutkimussakaan, sillä kansainvälisen politiikan

peruskysymykset valtiosta, turvallisuudesta ja globaalista poliittisesta taloudesta eivät välttämättä ole puhutelleet naistutkimuksen abstraktimpaa sukupuolen käsitettä koskevaa keskustelua.

Tätä todellisuutta vastaan *Toinen Maailmanpolitiikka* on käänteentekevä kirja. Se tekee näkyväksi sen, mikä on jo ollut olemassa, mutta mitä on jostain syystä ylenkatsoettu, unohdettu, jotain mikä on ollut toinen. Toisaalta *Toisen Maailmanpolitiikan* ansio ei jää tähän. Kirja osoittaa itsereflektiivisyyttä ja kriittistä luentaa feministisen kansainvälisen politiikan tutkimustradition sisäisiin pulmiin sortumatta itse niihin. Jos feministisessä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on essentialisoitu universaali naisen kokemus, tai tuotettu tietoa maskuliinisilla menetelmillä niitä kyseenalaistamatta, eivät *Toisen Maailmanpolitiikan* kirjoittajat enää toista näitä virheitä omissa teksteissään vaan kirjoittavat auki feministisen kv-politiikan tutkimuksen kipupisteet³.

Itsereflektiivisyys ja naistutkimuksen kriittinen arviointi oppikirjaksi tarkoitettussa perusteoksessa on mielestäni erittäin rohkea veto. Se osoittaa vahvasti, että feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus pystyy olemaan kotonaan naistutkimuksen monitieteisyydessä ja jatkuvassa muutoksessa. Se osoittaa myös, että kansainvälisen politiikan feministisellä tutkimuksella on annettavaa naistutkimuksen keskeisille teemoille ja teorianmuodostukselle. Siinä suhteessa *Toinen Maailmanpolitiikka* kuroo umpeen sitä eroa tai toiseutta, mikä on naistutkimuksen ja feministisen kv-politiikan välillä. Teos osoittaa, miten kansainvälisten suhteiden

3 Näitä ovat esimerkiksi väittely feministisen empirisimin, standpoint-teorian ja jälkimodernin feminismin välillä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa käsitellen tutkijan ja tutkimuskohteen välistä suhdetta, tiedon tuottamisen tapoja ja ”naisen” käsitteen määrittelyä esim. sivuilla 89–90, 123, 130–139, 166, 186–191.

feministinen tutkimus ei ole tieteenalan perinteisten menetelmien vanki vaan innovatiivista naistutkimusta, mikä tuo yhteiskunnallisesti laaja-alaiset kansainvälisen politiikan tutkimuskysymykset lähemmäksi naistutkimuksen keskeisimpiä teemoja, kuten tiedon käsitettä feministisestä näkökulmasta, nainen ja sukupuoli -käsitteiden määrittelyä ja erilaisten feminismien keskinäistä suhdetta näihin keskeisiin teemoihin. Viitataan tässä yhteydessä esimerkiksi lukuihin Nationalismi, Rauha, Postkolonialismi, Kansainvälinen poliittinen talous ja Kehitys muiden ohella.

Kuitenkin *Toinen Maailmanpolitiikka* on ensisijaisesti oppikirja. Se vääntää rautalan-gasta, luku toisensa jälkeen, miten feministit ovat kritisoineet kansainvälisten suhteiden peruskäsitteitä ja mitä feministinen tutkimus merkitsee tällä tieteenalalla. *Toinen Maailmanpolitiikka* osoittaa, miten feminismi kv-politiikan tutkimuksessa on muotoutunut 1980-luvulta lähtien. Kirja esittelee tieteenalan klassikot kuin myös tuoreinta tutkimusta ja herättelee lukijaa miettimään, miten tämän hetken tutkimuskysymykset voidaan muotoilla feministisestä näkökulmasta. Toisin sanoen kirjassa esitellään tarkasti, selkeästi ja yksinkertaisesti feministinen epistemologia ja metodologia kansainvälisen politiikan tutkimuskentällä. Kirja on rakennettu keskeisten käsitteiden kautta lukuihin, joilla on omat asiantuntijakirjoittajansa. Maailmanpolitiikkaluvun ovat kirjoittaneet teoksen toimittajat Kantola ja Valenius. Teoksen muut luvut ovat Valtio (Kantola), Nationalismi (Marttila), Sota (Mäki), Rauha (Väyrynen), Turvallisuus (Valenius), Kansainvälinen poliittinen talous (Niemi & Jyrkinen), Kehitys (Mattila & Vuola), Postkolonialismi (Hirsiaho) ja Ihmisoikeudet (Kouvo).

Kyseiset luvut kuvaavat perinteisen kv-politiikan perusteemoja sitoen ne kuitenkin tämän päivän kansainväliseen politiikkaan. Kirja siis osoittaa myös, miten feministisen kansainvälisten suhteiden tutkimuksen kautta analysoidaan ajankohtaisia aiheita moni-

otteisesti, ja siten se puhuttelee laajempaa monitieteistä yleisöä.

Kirjan luvut toimivat itsenäisinä kokonaisuuksina. Jokaisessa esitellään erikseen aiheen (maskuliinisen) valtavirran tutkimusteemat ja niiden feministinen kritiikki. Luvuissa myös osoitetaan tienviitat tulevaisuuden feministiselle maailmanpolitiikan tutkimukselle liittyen kansainvälisen politiikan keskeisten käsitteiden kuten, valtio, suvereenisuus ja turvallisuus uudelleenmäärittelyyn feministisen moniäänisesti ja siitä seuraavaan tutkimusaiheiden valintaan. Se, että kaikki luvut noudattavat samaa rakennetta, sopii oppikirjalle erinomaisesti. Ainoa pulma on, että keskeiset lukujen otsikoina toimivat käsitteet ovat tieteenalan kirjallisuudessa useimmiten toisistaan riippuvaisia. Esimerkiksi turvallisuutta, sotaa ja valtiota tai rauhaa on hyvin vaikeaa esitellä erillisinä ja itsenäisinä teemoina. Kirjan rakenne johtaakin siihen, että eri luvuissa esitellään samaa kirjallisuutta ikään kuin uutena. Pällekkäisyyttä olisi voitu pehmentää esimerkiksi lisäämällä viitteitä toisiin lukuihin, joissa samaa kirjallisuutta on jo käsitelty. Näin olisi vältetty toistoa ja tuotu paremmin esiin keskeisten käsitteiden suhteet toisiinsa.

Toisaalta lukujen irrallisuus ja toisto eivät välttämättä haittaa lukijaa, joka vasta tutustuu feministiseen maailmanpolitiikan tutkimukseen. Kirjan rakenne luo tilan, jossa jokainen luku ottaa lukijaa kädestä ja vie matkalle kansainvälisten suhteiden perusteista feministisen kritiikin kautta kohti uusia tutkimussuuntauksia. Tämän rakenteen ja toiston myötä lukijalle todellakin valkenee, miten feminististä tutkimusta on tehty, miten sitä voi tehdä ja miten feministisen lähestymistavan eväitä voi ottaa mihin tahansa tutkimussuunnitelmaan. Tällä tavalla *Toinen Maailmanpolitiikka* purkaa feministiseen tutkimusorientaatioon liitettyä vaikeaselkoisuuden ja työlään tutkimusorientaation harhaa, joka elää kv-politiikan valtavirrassa. Se myös osoittaa käytännössä, miten feministisen tutkimuksen

perusaineokset ovat sittenkin kenen tahansa ulottuvilla ja toteutettavissa. Kirja ikään kuin tarjoaa feministisen kansainvälisen politiikan perusreseptin, jota opiskelijat voivat soveltaa omiin tutkimussuunnitelmiinsa.

Kirjan julkaiseminen osoittaa, että myös Suomessa on mahdollista astua ”tulevaisuuteen”, jossa feministinen tutkimus itse asiassa on valtavirtaa. Se, että kyseessä on perusopiskelijoille suunnattu oppikirja, on tässä projektissa ehdottoman tärkeää. Esi-merkkinä siitä, että feministinen lähtökohta maailmanpolitiikan tutkimukseen on uuden sukupolven valtavirtaa, on opiskelijoilta saatu palaute *Toinen Maailmanpolitiikka*-kirjan hyödyllisyydestä kansainvälisen politiikan tieteenalan peruskäsitteisiin ja tutkimukseen⁴. *Toinen Maailmanpolitiikka* tekee kivuttomasti ja rennosti mahdolliseksi sen, että suomalaisissa yliopistoissa ei voi enää valmistua kansainvälisen politiikan, maailmanpolitiikan tai kansainvälisten

suhteiden tieteenalalta tuntematta tieteenalan feminististä suuntausta ja omaksumatta näkökulmaa tieteenalan yhdeksi keskeiseksi tutkimustavaksi erilaisten valtavirtaan kuuluvien tutkimusorientaatioiden joukossa.

Ja jos niin vielä kävisi, ettei feminismiä otettaisi jossain suomalaisessa yliopistossa kansainvälisen politiikan opetussuunnitelmaan (tai naiskollegoja sisällytettäisi tieteenalan juhlaseminaareihin) kyseessä olisi avoin ja peittelemätön valtapolitiikka ilman kuvitteellistakaan sattumanvaraisuutta.

*YTT Elina Penttinen toimii tutkijana Suomen Akatemian tohtorirahoituksella Tampereen Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskuksessa Tampereen yliopistossa
elina.penttinen@uta.fi*

4 Pidin kirjan innoittamana feministisen kv-politiikan peruskurssin ”Feministinen maailmanpolitiikka” Tampereen yliopistossa syksyllä 2007.